

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. VI. De Veragris, Sedunis, & Nantuatibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

auctorem, aut certè duos sibi invicem coætaneos. At tabulæ auctor fuit Christianus: quod manifestò patet ex iis, quæ de divo Petro, de Mose, de filiis Israël, de lege in monte Sinai acceptâ, adnotavit. quæ certè sub Antoninorum imperiis, nemo militaribus itinerariis inseruisset. Tum verò in Antonini hujus itinerario, simulque in tabulâ, pleræque Galliarum urbes, quæ capita fuerint nationum, ipsarum nationum, ut antè dictum, vocabulis adpellantur, propriis nominibus abjectis. quod Antoninorum sæculo factitatum fuisse, vel una Prolemæi Galliæ tabula satis negat. Sed idem cum illis facit Ammianus in historiis suis. unde etiam sæpiùs suspicatus sum, hunc fuisse auctorem utriusque operis. Verùm quicumque is fuerit: certum est, circa hujus sæculum utrumque fuisse compositum. nam tum temporis cum aliorum imperatorum tum maximè Valentiniani sedes atque domicilium fuit Augusta Treverorum; ut infra in Treveris ostendam. auctor autem itinerarii, quod Antonini nomine inscribitur, primum *iter de Pannoniis in Gallias, à Sirmio ad Treveros usque* describit: nullâ scilicet aliâ de causâ, nisi quòd illud tunc temporis maximè frequentatum; ut patet ex Ammiani historiis. His tot documentis accedit & illud, quòd in dicto Antonini itinerario Byzantium alio nomine vocatur *Constantinopolis*; & eodem hoc uno in Tabulâ itinerariâ. Proinde, ut antè dixi, minimè ego dubito, quin Arialbinum Antonini & tabulæ, sit munimentum illud, quod Valentinianus imperator, Gratiano III, Equitio COSS., id est, anno à nato Christo CCC LXXIV, ab excessu verò Constantini Magni, à quo *Constantinopolis* dicta, anno xxxviii, prope sacram quercum Basiliam condidit. Quum autem, ut supra ostensum, jam ante Juliani Cæsaris tempora, Augusta Rauracorum à finitimis Alamanis, proximam Galliam frequenter vastantibus, aut alio quo casu destructa esset: hæc equidem in munimentum rursus erecta est; *Arialbinum* verò, quia opportuniore loco situm, in opidi modum ædificari cœptum: moxque omnem Augustæ dignationem celebritatemque adeptum est. Unde supra dicto Eunapio Sardiniano, & item auctori libelli provinciarum civitatumque Galliæ, Augusta dicitur vocabulo humiliori *Castrum Rauricense*; Arialbinum verò nomine amplissimo, *Civitas Basiliensium*. Nomen autem *Basilie* in hoc evaluit, quia hæc frequentissima antiquissimaque ac religiosissima loci apud incolas adpellatio: quasi dicas *Ad Iovem*, vel *Ad Mercurium*, vel alium quempiam deorum, (incertum quidpe quod numen fuerit;) Germanicè *zum Basil*, sive *Basel*. Valeant jam illi, qui ab regio vocabulo urbem hanc dictam volunt, quasi *βασιλεία*. unde vitium illis natum, uti E in penultimâ producat. Primus igitur BASILIÆ auctor fuit augustissimus Valentinianus imperator; anno à nato Iesu CCC LXXIV. à quo anni ad hunc annum C I C I C XV computati, sunt numero C I C C XLI. Tanta scilicet est celeberrimæ hujus magnificentissimæque urbis antiquitas. quam reticuisse, fuerit nefas.

C A P. VI.

De VERAGRIS, SEDVNIS, & NANTVATIBVS.

DE Tulingis, atque Latobrigis, alteris illis Helvetiorum in dicto bello sociis, uti commodè dicere queam; populi priùs indicandi erunt, quos Rhodani vallis ad lacum usque Lemanium incoluisse, supra dixi. Prima vallis est à Rhodani fontibus ad confluentem Dransæ amnis porrecta. Hanc ita describit Polybius, lib. III: Ο ἢ ῥόδαν ἐξ ἡμῶν πρὸς τὰς ἀρβύλας, ἢ ἀδριατικὸν κόλπον, πρὸς τὴν ἰαπυθρον ὄρεα, ἐν τοῖς Σαρκυνοῦ πελάγῳ. ἢ πρὸς τὴν ἀρβύλας Ἀρδύνας Κελτοὶ καλοῦσι. ἢ δὲ πρὸς μεσημβρίας αὐτῶν ἀπὸ τῶν ὄρεων πρὸς ἀρκυλον κελυβήται ἢ Ἀλπεων παράρρηται. id est: Rhodanus fontis habet supra intimum sinus Adriatici recessum, in occasum versos, in partibus Alpium, quæ septentriones spectant. fertur ad occasum hibernum: exoneratque sese in mare Sardonum. multus ejus cursus est intra convallem: cujus septentrionale latus Ardyes Celta colunt; meridionale omne latus terminantibus ad Dransæ usque confluentem & opidum Martiniacum, ex eo adparet, quòd meridionale ejus latus Alpeis ait claudere, quarum radices septentriones spectent. Romanis antiquissimo cognomine dictam fuisse PENNINAM, sive corruptè (per errorem; quia hac Annibalem Pœnum cum exercitu transiisse vulgò putabatur; ut docet Livius, loco supra dicto) POENINAM; ostendit vetus inscriptio, quæ Veronæ exstat hisce verbis: Q. CÆCILIO CISIACO SEPTITIO PICAI CAICILIANO PROCVR. AVGVSTOR. ET PROLEG. PROVINTIAI RAITIAI ET VINDELIC. ET VALLIS POENIN. AVGVRI FLAMINI DIVI AVG. ET ROMAI C. LIGVRIVS L. F. VOL. ASPER. C. CON. I. CR.

I. CR. INGENVOR. Rhenanus rerum Germanicarum lib. III, primùm cenſet hæc de Rhodani valle dici: mox tamen mutatâ ſententiâ, hæc inſcriptioni, in medium adlatæ, ſubneſcit: *Sed tamen re exactiùs perpensâ, malim hoc accipere de valle Pœninâ, qua fontibus Atheſis & Oeni vicina eſt. nam ſcio, quàm longè porrigantur Alpes, qua Pœnina vocari ſcriptoribus ſolent.* Certè non longiùs, mi doctiſſime Rhenane, ita me Muſæ ament, quàm à Summo illo Pennino ad Rheni fonteis. hinc jam *Rhetica* verſus ortum, illic verſus occaſum *Graja* incipiunt: quod alio in opere (Deus volens propitiuſ voto adnuat precor) fuſiùs docebo. Tum verò quid attinuiſſet, vallem illam, Aeni Atheſiſque fontibus vicinam, proprio ac diſcreto nomine, ceu regionem ſingularem, adpellare Pœninam; quum hæc quoque terra ſit Rhætia; ut mox patebit? aut quomodo hæc Aeni vallis Gallia Belgicæ fuit contermina; ſiquidem ad Rheni fonteis alveumque, ad Brigantium uſque lacum, incoluere Rhæti? In Belgicâ numerat Plinius & Helvetioſ. unde Aethicuſ quoque, *Gallia*, inquit, *Belgica habet ab Euro Penninas.* Melior igitur (utinam & conſtantior) prior illa tua fuit ſententia; VALLEM POENINAM, ſive PENNINAM, eſſe eandem, quæ Helvetiorum ſinibus contermina, à Rhodani fontibus ad Dranſæ uſque confluentem, & opidum Martiniacum, vulgari nunc vocabulo, ex antiquo illo nomine prognato, dicitur WALLISER LAND. Hanc Penninæ Alpes ſuſcipiunt ad diſtos Rhodani fonteis, ſimulque proſequuntur, ac tandem ad Dranſam & Martiniacum deponunt. hæc ad Rhodani Rhenique fonteis contermina fuit Rhætia provinciæ: atque ob id ſub eandem præfecturam cum hac contributa. Patet hoc ex Aethici verbis, ſuprà citatiſ; ubi Penninas Alpeis proſuſ à Galliâ excludit. Nec obſtat, quòd auctor libelli provinciarum civitatumque Gallia, vallem hanc adſcribit Gallia, hiſ verbis: *Provincia Viennenſis v, in Alpiſ Grajaſ & Penniniſ: Metr. Civ. Centronum; hoc eſt, Darentaſia. Civ. Vallenſium; hoc eſt, Oëtodorum.* quarum hæc eſt Penninarum Alpium; illa Grajarum. nam provinciarum limites pro libitu imperitantium variè mutati fuere. Sic & Notitia imperii: *Præſides per Galliaſ XI: Alpium Maritimarum; Alpium Penninarum; & Grajarum; Maxima Sequanorum.* Et poſteà: *Provincia Galliarum XV II: Alpeſ Maritimæ; Alpeſ Penninæ, & Graja; Maxima Sequanorum.* Et iterum: *Alpium Maritimarum; Alpium Penninarum, & Grajarum; Maxima Sequanorum.*

Valle igitur jam ſatis dilucidè deſcriptâ, incolæ quoque ejus præſci indicentur. Cæſar initio comment. III: *Quum in Italiaſ proficiſceretur Cæſar, Ser. Galbam, cum legione duodecimâ, & parte equitatuſ, in Nantuatèis, Veragroſ, Sedunoſque miſiſ: qui à ſinibuſ Allobrogum, & lacu Lemano, & flumine Rhodano ad ſummaſ Alpeſ pertinent. Cauſa mittendi fuit; quòd iter per Alpeſ, quo magno cum periculo magniſque portoriſ mercatoreſ ire conſueverant, pateſeri volebat.* SUMMAS heic adpellat ALPEIS, quæ Strabo, lib. IV, τὰ ἀρχαῖα Ἄλπειων, SUMMVM PENNINVM Antoninuſ, & tabula; & SUMMVM VERTICEM Liviuſ lib. V; in quo Pennum deum colebant incolæ Veragri; POENINAS ALPIVM FAVCEIS Pliniuſ, lib. III, cap. XVII. nunc dicitur *mons divi Bernardi*, & *mons Iovis*; ut ſuprà in Helvetiſ oſtenſum eſt. Per hunc iter fuiſſe mercatoribuſ, quod ait Cæſar, & aliſ viatoribuſ, patet etiam ex diſto Antonino, & tabulâ. Eodem tranſitu iter fecit Cæcina cum exercitu, qui Aquas Helvetiaſ diripuerat, Aventicoque excidium minatuſ fuerat: de quo ſic Tacituſ, hitoriar. I: *Pennino ſubſignanum militem itinere, & grave legionum agmen, traduxit.* Errat quàm vehementiſſimè Tſchuduſ in Rhætia ſua, ubi contra Alciatuſ oſtendere voluit, ſummaſ Cæſariſ Alpeſ eſſe montem, qui vulgò nunc *divi Gotthardi* cognominatuſ. Potrò Cæſar eodem commentario poſteà: *Galba conſtituit cohortèſ duaſ in Nantuatibuſ collocare; ipſe cum reliquiſ ejuſ legionis cohortibuſ in vico Veragrorum, qui adpellatur Oëtoduruſ, hiemare. qui vicuſ, poſituſ in valle, non magnâ adjectâ planicie, altiſſimiſ montibuſ undique continetur. quum hic in duaſ parteſ flumine divideretur; alteram partem ejuſ vici Galliaſ conſeſſiſ; alteram, vacuam ab illiſ relictaſ, cohortibuſ ad hiemandum attribuit.* Deſcriptio hæc in tantum opido, quod nunc vulgò Galliaſ *Martini*, Germaniſ *Martinach* vocatuſ, & regioni circumjacenti omnibuſ numeris ac partibuſ convenit; ut nihil umquam magiſ graphicè deſcribi poſſe putem: ſi quid ego umquam oculiſ meiſ rectè judicare quivi. nam & flumen opidum hoc ſecat, quod è ſummo Pennino exoriens, *Dranſæ* vulgari indigetatuſ vocabulo. Elegantiùſ tamen eandem regionem deſcribit auctor vitæ divi Maurici, hiſ verbis: *Maximianuſ Cæſar ad comprimendam Bagandarum ſactionem in Galliaſ properans, ad Alpium Pœninarum adituſ venit. Tranſmeantibuſ iter Alpium, poſt arduam & horrendam viam, ſubiò equaliſ loci campeſtriſ occurrit grata planicieſ. quo in loco opidum factuſ eſt, quod Oëtodoruſ nomen accepit. circa quod irrigua fluminibuſ prata, atque agrorum fertiliſ cultura porrigitur. deinde Rhodani fluminis validuſ curſuſ offertur: qui mōre ſuo leniter fluens, regioniſ ipſiſ gra-*

tam amœnitatem commendat. Iter per hunc locum, jam antè adduxi, ex Antonino, & tabulâ, hujusmodi:

Antoninus:		Tabula:	
<i>Augusta Prætoria</i>		<i>Augusta Prætoria</i>	
<i>Summo Pennino</i>	XXV.	<i>Summo Pennino</i>	XXV.
<i>Octodoro</i>	XXV.	<i>Octodoro</i>	XXV.
<i>Tarnadas</i>	XII.	<i>Tarnajas</i>	XII.
<i>Penne locus</i>	XIII.	<i>Penno lucos</i>	XIII.
<i>Bibisco</i>	VIII.	<i>Vivisco</i>	VIII.

Augusta Prætoria, Salassorum quondam opidum, nomen hodiè retinet; vulgò Italis incolis *Aosta*, Germanis, in dictâ Rhodani valle finitimis, *Augst*. Hinc rectè xxv numerantur millia passuum ad montem *divi Bernardi*: rectèque totidem ab hoc porrò ad opidum *Martinach*; quod olim *VICUS OCTODURUS*. A Martiniaco etiam rectè numerantur XII millia ad vicum *divi Mauricii*; quem *Tarnadas* adpellat Antoninus, & *Tarnajas* tabula: ut mox videbimus. Veragri igitur fuèrè ii populi, qui vallem incoluerunt Dransâ amne riguam, à summo Pennini vertice ad Rhodani usque ripam. Hanc postea Penninæ valli fuisse adnexam, patet ex libello provinciarum civitatumque Galliæ; ubi hæc leguntur: *Civ. Vallensium; hoc est, Octodorum*.

Alteros illos populos, quos *SEDUNOS* vocat Cæsar, fuisse supra Veragros, versùs fonteis Rhodani, nulla controversia esse potest; quando etiamnum opidum, quod totius valis est caput, nominis antiqui memoriam servat, quo incolis Germanis *Sitten*, Gallis verò, paullo corruptiùs, dicitur *Sion*, & *Seon*; quemadmodum *Noviodunum Succionum*, nunc *Noyon*; & *Noviodunum, Equestris colonia* ad lacum *Lemanum, Nion*; *Lugdunum, Lion*; *Melodunum, Melun*: & id genus alia. Seduni igitur ab occasu finitimos habuèrè Veragros. ab alterâ parte, quâ ad fonteis Rhodani prospiciunt, qui mortalium accoluerint, postea dicitur. interim terminum hic statuo lineam, per transversam vallem juxta vicum *Leuch ductam*. nec latius extendo, quò aliis illis populis locus relinquatur.

De *NANTUATIBUS* obscurior difficiliorque est quæstio. Cæsar, ut antè relatum, initio comment. III: *Quum in Italiam profisceretur Cæsar, Ser. Galbam, cum legione duodecimâ, & parte equitatus, in Nantuates, Veragros, Sedunosque misit. qui à finibus Allobrogum, & lacu Lemano, & flumine Rhodano, ad summas Alpeis pertinent*. Hic equidem Nantuatis infra Sedunos & Veragros collocat, proximos lacui. at è diverso Plinius inter Sedunos & Rhodani fonteis eos locare videtur, lib. III, cap. II: *Lepontii, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salassi*. eodemque capite antea: *Rhetorum Vennonetes, Sarunetesque, ortus Rheni amnis accolunt: Lepontiorum qui Viberi vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu*. Vbi quamrectissimo ordine reliquos populos conjungit. nam Lepontii fontem Rhodani accoluerunt à meridie; ut infra ostendetur: Seduni Veragris fuèrè finitimi; & Veragris Salassi; quorum *Augusta Prætoria*. Itaque, quum hæc rectè inter se cuncta conveniant, in Nantuatum quoque positum minùs aberrasse Plinium, facilè crediderit: utique, quum nunc etiam horum vocabulum exstare videatur in vico *Nanters*; quasi is *Nanters* olim dictus fuerit. Quin etiam apud Strabonem, lib. IV, hæc leguntur verba: *Τὸ δὲ πρὸ τῆς Ρῆνων πρῶτος τῶν ἄσπαρων οὐκ εἶναι Αἰτναῖοι, παρ' οἷς εἰσὶν αἱ πηγαὶ τῆς ποταμοῦ ἐν τῷ Ἀδύλα ὄρει*. id est: *Ad Rhenum primi omnium colunt Aetuarii; apud quos fluminis fons est, in Adulâ monte*. Vbi commentatores duas hæc voces, *οὐκ εἶναι Αἰτναῖοι*, corrigunt in *οὐκ εἶναι Νανταῖται*. idque ex ipsius Strabonis alio loco, quem mox videbimus. Quâ ratione Strabo, cum Plinio ferè consentiens, Cæsari reclamare deprehenditur. Quin ipse etiam Cæsar alio in loco illis suffragari, se verò ipsum impugnare videtur. Commentario quidpe IV sic inquit: *Rhenus oritur ex Lepontiis, qui Alpeis incolunt; & longo spatio, per fines Nantuatum, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Tribocorum, Trevirorum, citatus fertur*. Vbi disertissime primos ad Rhenum facit Nantuatis; quemadmodum Strabo: qui pleraque sua, de Galliarum rebus habuit à Cæsare. Verùm Cæsarem sibi ipsi contradixisse haud veri simile est. proinde corrigendam hoc loco vocem *Nantuatum*, in vocabulum *Nemetum*, qui Rheni ripam juxta Tribocos accoluerunt, omnino ego arbitror: quamlibet ordo nationum haud rectè sequatur. sic videlicet infra quoque, commentario VI, ordinem haud observavit idem auctor, ubi de Hercyniâ Germaniæ silvâ; *Oritur, inquit, ab Helvetiorum, & Nemetum, & Rauracorum finibus*. Nemetibus namque & Rauraci, & Sequani, & Triboci, quorum heic

heic ne meminit quidem, præmittendi erant. Strabo igitur illa sua ex suprâ dicto Cæsaris loco habere haud potuit. Corruptum Strabonis esse locum, lubens cum reliquis, qui idem jam dudum ante me dispexerunt, ego fateor. corrigendum autem, non in *Ναυσιᾶται*, sed in *Ἐλληνῆσι*, liquidò adfirmo. namque Helvetiorum mox infrâ ita meminit Strabo, uri facilè perspicias, jam antea eorum factam fuisse mentionem; totumque eum sermonem ad Rhenum & Helvetios pertinere. unde etiam continuò subjungit: *Μετὰ τῆς Ἐλληνῆσι, Σηκεωνοῖ, & Μεδιοματρῆσι καλοῦνται τὸ Ῥῆνον.* Post Helvetios, Sequani & Mediomatrici Rhenum accolunt. Adulam autem montem, nunc divi Gothardi cognominatum, Rhenum fundentem, quis nescit esse conterminum Helvetiis? Hinc Solinus, cap. VIII: *Rhodanus amnis, præcipitatus Alpibus, primò per Helvetios ruit.* Sed alium illum Strabonis locum, ex quo vocem istam mendosam *Αἰτωῶσι* commentatores corrigere in *Ναυσιᾶται* conantur, videamus. Est is, eodem libro infrâ, in tractatu de Alpibus, hujusmodi: *Μετὰ τῆς τῆς κρήνης Πάδου, Σαλασσοῖ. Ὑπερ τῆς τῆτων, ἐν ταῖς κερυφαῖς Κέντρονες, & Κατέρρες, καὶ Οὐραεργοῖ, καὶ Ναντιῶται, & ἡ Λεμάνη λίμνη, δι' ἧς ὁ Ῥοδανὸς φέρεται, καὶ ἡ πηγή τῆς Πάδου.* Hoc est: Post hos & Padum, Salassi. super hos, in verticibus montium, Centrones, & Caturiges, & Veragri, & Nantuates, & Lemanus lacus, per quem Rhodanus fertur, & fons amnis. Hæc certè cum illo priore loco pugnant. illic quidpe vitiosi illi Aetnatii ad fonteis Rheni supra vallem Penninam ponuntur: heic verò Nantuates infra vallem inter Veragros & Lacum Lemanium. proinde etiam alios eum illic, alios heic intellexisse populos, satis certum est. Cum Cæsaris autem verbis ista quàm maximè congruunt: uti etiam ab illo ea mutuatum, quemadmodum pleraque alia harum orarum, haud dubium sit. Vtriusque igitur ordinem in positione dictorum trium populorum si sequaris, Nantuates primi erunt ab Lemano lacu, proximi his Veragri; Seduni ultimi. Firmat hanc locationem ipse Cæsar paullo post: ubi Galbam, post prælium ad Octodurum vicum cum Veragris commissum, legionem incolumem ex Veragrorum finibus in Nantuates, & hinc in Allobroges perduxisse tradit. At Dio, lib. XXXIX, nimis imperitè Veragrorum nomen in Nantuatum fineis, ad Lemanium usque lacum protulit. Verba ejus hæc sunt: *καὶ τῶ αὐτῷ τῆτω χρόνῳ Γάλβας ὁ Σεργίου, Ὑποστράτηγος τῶ Καίσαρος, μέχρι μὲν ἤτε ὠραία καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ εἶχεν. Οὐραεργους, ὡς οἱ τε τῆ Λεμάνη λίμνη, & πρὸς τῆς Ἀλλοβρογῶν, μέχρι τῆ Ἀλπιῶν οὐκάντας, τὰς μὲν βίαι, τὰς δὲ καὶ ὁμολογία παρεστήσαντο. ὡς τε Ἐχίμασται καὶ χάραι ποδσοδοῦσιν. ἔπει μὲν οἱ πολέους τῶ στρατοῦν, οἱ ἐ πῆρῳ τῆ Πελίας ἔντες, οἱ δὲ ἐφ' ἑαυτῶν ἀλλοσι ἀπεχώρησαν, καὶ αὐτῶ ἀπεσοδοῦσιν καὶ τῆτο οἱ ὀπχωροῖ ἐπέστητο, πρὸς δὲ πόντιον ὡς δὲ ποντιῶσι πρὸς ἑχίμασται καὶ ἐπισηῶσι ἐν τῆ χίμαδὶς ἀφῆναι, τὰς τε πρὸς οὐκάντας οἱ τῶ ποδσοδοῦσιν τῶ πολέματι ἐξέπληξε, καὶ δι' αὐτῶν πρὸς τὰ μετώρε διέπισσε. ἡνὸ μὲν τῆ ὄν τῶ ἀσφαλῆ, ἡμῶντο μὲν αὐτῶς ἐ ἐδελωσαντο: ἐ μὲν καὶ ἐχίμασται αὐτῶν μὲν τῆτο, ἀλλὰ ἐ ἐς πῶ τῆ Ἀλλοβρογῶν μετίση.* Hoc est: Eodem tempore Sergius Galba, Cæsaris legatus, per astatem, ac priusquam exercitum in hiberna dimitteret, Veragros, qui ad lacum Lemanium, juxta Allobroges, usque ad Alpeis incolunt, partim vi, partim conditionibus pacis datis receperat; ita, uti hiemare quoque ibi locorum constitueret. At postquam militum alii cum eo manserunt, quidpe haud longè ab Italiâ se abesse rati, alii verò singulatim in alia loca discesserunt; incola ejus regionis eo intellecto, inopinatis eum insidiis aggressi sunt. Tum ille, ex desperatione in furorem versus, repente hibernaculis exsiluit; incredibilique audaciâ hostibus, qui eum obsederant, consternatis, per eos in locum sublimem evasit. atque in tuto constitutus, ultus id facinus, hostes in servitutem redegit. Hiberna tamen eo ipso loco ulterius non habuit: sed ad Allobrogas transtulit. Malè heic Dionem unis id terrarum spatium tribuisse Veragris, quod à summis Alpibus adusque Lemanium lacum Veragrorum simul erat simulque Nantuatum, ex Cæsare, eandem historiam totidem penè verbis referente, clarè patet. nam ad finem dictæ historię sic ait: *Frumenti maximè comعاتusque inopia permotus, postero die omnibus ejus vicis adificiis incensis, in provinciam reverti contendit. ac nullo hoste prohibente, aut iter demorante, incolumem legionem in Nantuatis, inde in Allobrogas perduxit: ibique hiemavit.* Fuerunt igitur Nantuates, inter Veragros, Allobroges, Lemanium lacum, Helvetios, atque Sedunos. ab Allobrogibus arcebantur Dransâ flumine; quod in lacum incidit: ab Helvetiis primùm duobus altissimis montibus, quorum vulgaria vocabula, *Dent de Iuman*, & *Mont Seron*; dein aliis contiguis jugis ad fonteis usque Sanæ: ab Sedunis eorundem jugorum excursu, à fontibus Sanæ ad Martiniacum opidum: à Veragris montium itidem jugo, à Martiniaco ad Allobrogum fineis extenso. Nantuatum igitur fuit vicus divi Mauricii, quem *Tarnadas* adpellat Antoninus, & tabula *Tarnaias*. utrum rectiùs haud facilè divinaverim: nisi quod *TARNADÆ* magis placet, plurali numero. In dictâ vitâ divi Mauricii, idem locus vocatur *AGAVNUM*. sic enim illic iis, quæ suprâ de Octoduro retuli, hæc subjiciuntur: *Thebaa legio præteriens Octodo-*

Octodorum opidum, ad locum, cui Agauno nomen est, celeriter properavit; ut, duodecim millium spatio ab Octodoro separata, necessitatem committendi sacrilegium prateriret. Agaunum accola, interpretatione Gallici sermonis, saxum dicunt. quo in loco ita vastis rupibus Rhodani fluminis cursus artatur, ut transeundi facultate subtractâ, constratis pontibus viam fieri itineris necessitas imperaret. Undique tamen imminentibus saxis, parvus quidem, sed amœnus, irriguus fontibus campus includitur. ubi fessi milites legionis Thebææ, post laborem tanti itineris, refederant. Ibi postea jussu Maximiani bis decimati sunt; & omnes tandem reliqui simul jugulati: quum ipse princeps apud Octodorum interim esset; quod duodecim millium spatio distat ab Agauno. Eundem esse hunc locum Agaunum, quem Tarnadas Antoninus & tabula nuncupant, quique nunc est vicus divi Mauricii, spatium xii millium clarè indicat. Quòd si suprâ, in Rauracorum descriptione, rectè Antonini auctorisque tabulæ ætatem infra Valentiniani imperatoris sæculum detraximus: antiquius certè hujus loci nomen erit *Agaunum*, quàm *Tarnada*; si modò hoc non omnino vitiosum. nam inter Valentiniani, Maximianique excessus, lxxx circiter numerantur anni. Verùm enim verò auctor ille vitæ divi Mauricii heic neque vicum, neque opidum nominat: sed locum dumtaxat, in quo vastis rupibus Rhodani fluminis cursus artatur; qui nunc est infra vicum: & juxta hunc locum, parvum quidem, sed amœnum, & irriguum fontibus campus; in quo nunc ipse sternitur vicus. unde satis manifesto colligere datur argumento, vicum heic Maximiani tempore fuisse etiamdum nullum: sed ipsas rupes, Rhodani ripas coartantibus, dictas fuisse *Agaunum*. Mox tamen posthinc conditus est vicus, qui primùm *TARNADÆ* dictus fuit: postea verò à vicini saxi vocabulo celebri *AGAUNUM*: & tandem, ab divi Mauricii commilitonumque martyrio, incolis vicus sive sanum divi Mauricii: Hinc Aimoinus, lib. iv, cap. xxx: *Apud s. Mauricium Agaunis*. Atque hæc ferè sunt, quæ de singulis istis populis, Veragris, Sedunis, ac Nantuatis, ex idoneorum auctorum monumentis in medium adferre licuit. Opida eos Cæsaris ævo incoluisse, haud reperio: castella tamen habuisse compluria. sic namque Cæsar dicto comment. iii: *Galba, secundis aliquot præliis factis, castellisque compluribus eorum expugnatis, missis ad eum undique legatis, obsidibusque datis, & pace factâ, constituit cohortes duas in Nantuatis collocare; ipse cum reliquis ejus legionis cohortibus in vico Veragrorum, qui adpellatur Octodurus, hiemare*. Præter *TARNADAS*, sive *AGAUNUM*, *PENNI* quoque *LUCUM*, & *VIVISCUM*, pertinuisse ad Nantuates, suprâ in Helvetiis dictum est. Ceterùm incolas vocat Cæsar, eodem loco, *Gallos*: Livius verò, lib. xxxi, *Semigermanos*: Polybius etiam loco suprâ citato, *κελτῆς*. id quâ de causâ sit factum, suprâ, lib. i, cap. v, ostensum est: nempe quia Galli & Germani, unius ejusdemque Celticæ gentis fuere nationes. unde etiam Gallicus sermo tam similis fuit Germanico, uti alter ab altero vix discerni potuerit, quibusdam in locis.

C A P. VII.

De LATOBRIGIS, & TULINGIS.

Ret suadent, inquit Cæsar, Helvetii Rauracis, & Tulingis, & Latobrigis, finitimis suis, uti eodem nisi consilio, opidis suis vicisque exstis, unâ cum iis profisciscantur. De Rauracorum sede satis jam planum est. Tulingi atque Latobrigi qui fuerint, nunc etiam dispiciendum: modò ea quæstio ad præsens opus pertineat. Finitimos Helvetiis & hos facit Cæsar. At quâ regione? Nam ultra Iuram montem Rauracis juncta fuit Sequanorum magna gens, à Rheni ripâ ad Rhodani usque ripam & Genevam opidum extensa; uti infrâ latius docebitur. Quapropter perquam imperite faciunt, qui Tulingos in Lotharingorum hodiè agris collocant: nullis aliis rationibus ducti, nisi quòd utrumque vocabulum terminatur in *ing*: dein quòd opidum hodiè Lotharingorum est *Toul*. quod antiquitus ne Sequanorum quidem, sed ultra hos, Leucorum fuisse, satis idoneis infrâ probabitur testimoniis. Quidam eosdem Tulingos ponunt trans Rhenum, circa Sœviæ nunc opidum *Stulingen*: & inter hos Rhenumque, *Latobrigos* in eâ regiunculâ, quæ vulgari vocabulo dicitur *Kletgöw*. Hi, si non in majore, certè non in minore vertuntur errore. meminisse enim oportuit, quod Cæsar, sub initium primi commentarii, de Helvetiis scriptum reliquit: *eos reliquos Gallos Celtas eâ de causâ virtute præcessisse, quòd ferè quotidianis præliis cum Germanis contenderent, quum aut sui finibus eos prohiberent, aut ipsi in eorum finibus bellum gererent*. Qui igitur hi Germani, Helvetiis contermini; nisi qui Rhenum, inter lacum Brigantium, & Iuram montem, sive Arolæ confluentem, adcolebant? Ne autem suspiceris, Helvetios, pace ac fœdere cum Transrhenanis Tulingis, Latobrigisque, finitimis